

डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

संयुक्त कृषि संशोधन व विकास समितीद्वारे केलेल्या पिकनिहाय
संशोधन शिफारसी/तंत्रज्ञान (२००९ ते २०१८)

अक्र	शिफारशीचा तपशिल (वर्ष निहाय)	
	सफेदमुसळी	
	१) लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी	
१.	२००२-०३	सफेद मुसळी पासून जास्तीचे आर्थिक उत्पन्न मिळण्याकरिता एक कंद (मुळी) एका ठिकाणी लावण्यात यावा.
२.	२००२-०३	सफेद मुसळीच्या बियाण्यांची उगवण क्षमता वाढविण्यासाठी बियाणे जी.ए. १००० पी.पी.एम. अथवा ह्युमिक अॅसीड ०.०५ टक्के च्या द्रावणात २४ तास भिजवून बीज प्रक्रिया करावी.
	२) खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी	
३.	२००२-०३	पिवळ्या पडलेल्या सफेद मुसळीच्या कंदाची संख्या व त्याचे उत्पादन वाढीसाठी ह्युमिक अॅसीड (०.०५ टक्के) व युरीया (१ टक्के) किंवा ह्युमिक अॅसीड अधिक फेरस सल्फेट (०.५ टक्के) किंवा ह्युमिक अॅसीड अधिक झिंक सल्फेट (०.५ टक्के) किंवा ह्युमिक अॅसीड (०.०५ टक्के) द्रावणाच्या दोन फवारण्या १५ दिवसांच्या अंतराने कराव्यात.
४.	२००३-०४	सफेद मुसळीच्या अधिक उत्पादन व आर्थिक उत्पन्नाकरिता शेणखत २० टन अथवा गांडुळखत ५ टन प्रति हेक्टर देण्यात यावे व कंदाची लागवड ३० × १० सेंमी अंतरावर करावी अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
	६) काढणी पश्चात व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी	
५.	२००४-०५	सुर्यप्रकाशात (तीन दिवस) अथवा ओव्हनमध्ये (६० ^० से. तापमानावर, २४ तास) सुकविलेल्या सफेद मुसळी कंदाच्या भुकटीतील सॅपोनीनचे प्रमाण टिकवून ठेवण्याकरिता हवा बंद डब्यात १२ महिन्यापर्यंत साठवण करावी अशी शिफारस करण्यात येते.
६.	२००५-०६	सफेद मुसळीच्या वाळलेल्या कंदाचे तसेच सॅपोनीनच्या अधिक उत्पादनाकरिता कंदाची काढणी लागवडीनंतर १८० दिवसांनी करावी अशी शिफारस करण्यात येते.
७.	२००७-०८	सफेद मुसळीवरील साल काढल्याने सॅपोनीनच्या प्रमाणात घट होत असल्याने सफेद मुसळी सालीसहीत औषधी उपयोगात आणावी अशी शिफारस करण्यात येते.
	शतावरी	
	१) लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी	
८.	२००५-०६	शतावरी कंदाच्या अधिक उत्पादनासाठी रोपे ६० × ६० सेंमी अंतरावर लावावीत आणि कंदाची काढणी २४ व्या महिन्यात करण्यात यावी अशी शिफारस करण्यात येते.
	६) काढणी पश्चात व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी	
९.	२००७-०८	साठवणुकी दरम्यान शतावरी मुळ्यांमधील सॅपोनीनचे प्रमाण अधिकतम्

		राखण्यासाठी वाळलेल्या मुळ्याच दहा महीने कालावधी पर्यंत साठवणुक करण्यात यावी अशी शिफारस करण्यात येते.
कवचबिज		
	२)	खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी
१०.	२००९-१०	कवचबिज हया वनौषधीच्या गुणवत्तापुर्ण अधिक बिज उत्पादनाकरीता शेणखत ५ टन प्रति हेक्टरी व रायझोबियम व स्फुरद विरघळणाऱ्या जिवणू खतांच्या बिज प्रक्रियेची शिफारस करण्यात येते.
कालमेघ		
	१)	लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी
११.	२००१-०२	कालमेघ हया औषधी वनस्पतील पासून पाने फांदाचे तसेच अॅन्ड्रोग्रॅफोलाईड व लोहाचे अधिक उत्पादना करिता १ जुलै दरम्यान लागवड व १ ते १६ नोव्हेंबर दरम्यान कापणी करावी.
१२.	२००८-०९	कालमेघ हया वनौषधीच्या गुणवत्ता पुर्ण पानं-फादयांच्या अधिक उत्पादना करीता लागवड ३० × १५ सेंमी व शेणखताची ५ टन प्रति हेक्टरी मात्रा वापरून लागवडी नंतर १२० ते १३५ दिवसांनी पिक कापणीची शिफारस करण्यात येते.
	६)	काढणी पश्चात व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी
१३.	२००३-०४	कालमेघ वनस्पतीच्या भुकटीतील अॅन्ड्रोग्रॅफोलाईडच्या अधिकतम प्रमाणासाठी १० महिन्याच्या कालावधी पर्यंतच साठवावी अशी शिफारस करण्यात येते.
इसबगोल		
	१)	लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी
१४.	१९९८-९९	जास्तीत जास्त आर्थिक मोबदला मिळण्यासाठी खरीप हंगामात भुडूमूंग, सोयाबीन किंवा तूर (लवकर येणारे वाण) लागवडीनंतर रबी हंगामात इसबगोल घेण्यात यावे.
१५.	२००४-०५	विदर्भात इसबगोलच्या अधिक उत्पादन व आर्थिक उत्पन्नाकरिता पिकाची पेरणी १० ते २० नोव्हेंबर हया दरम्यान करण्यात यावी आणि पेरणी करीता प्रती हेक्टरी ४ किलो बियाणे वापरावे अशी शिफारस करण्यात येते.
	२)	खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी
१६.	१९९९-००	इसबगोल बियांचे जास्तीत जास्त उत्पादन व आर्थिक मोबदला मिळण्यासाठी या पिकास ५० किलो नत्र (२५ किलो पेरणीच्या वेळी व २५ किलो ३० दिवसानंतर) आणि ३० किलो स्फुरद देण्यात यावे.
रानवांगी		
	१)	लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी
१७.	१९९८-९९	रानवांग्यातील सोलॅसोडीन घटक द्रव्यांचे जास्तीत जास्त उत्पादन मिळण्याकरिता अरका महिमा हे वाण ३० × ३० सेंमी अंतरावर लागवड

		करुन त्यास ९० : ६० : ६० किलो नत्र : स्फुरद : पालाश प्रति हेक्टरी देण्यात यावे.
बावची		
१) लागवडीविषयीतंत्रज्ञान व शिफारशी		
१८.	१९९८-९९	बावची आयसी-१११२२८ व आयसी-१११२३८ ह्या सुधारित वाणांची बियांचे अधिकतम उत्पादन तसेच घटक द्रव्यांचे (सोरोलीन) प्रमाणासाठी लागवड करण्यात यावी.
सदाफुली		
१) लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी		
१९.	१९९८-९९	सदाफुलीच्या मुळ्या, फांद्या व घटक द्रव्यांचे जास्तीत जास्त उत्पादना करिता सिलेक्शन-१ व एम-१५३ ह्या वाणांचीलागवड करावी.
२०.	१९९८-९९	फळबागामध्ये झाडांच्या सावलीमुळे सदाफुलीच्या झाडांची वाढ खुंटते तसेच मुळे, फांद्या व घटक द्रव्यांच्या उत्पादनात घट येत असल्याने पूर्ण वाढझालेल्या फळबागा मध्ये सदाफुलीची लागवड करू नये.
२१.	१९९८-९९	आंबा बागेमध्ये सावलीमुळे सदाफुलीच्या वाढीवर परिणाम होवून मुळ्या, फांद्या व घटक द्रव्यांच्या उत्पादनात घट येत असल्याने, आंबा बागेमध्ये सदाफुलीची लागवड करू नये.
अश्वगंधा		
१) लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी		
२२.	२००५-०६	अश्वगंधाच्या वाळलेल्या मुळ्यांचे तसेच अल्कोलाईडच्या अधिकतम उत्पादना करीता अश्वगंधाची काढणी शंभर टक्के फुलोर अवस्था असतांना करावी अशी शिफारस करण्यात येते.
२३.	२००६-०७	अश्वगंधाच्या मुळ्यांचे जास्त उत्पादन तसेच आर्थिक उत्पन्न मिळण्याकरीता प्रति हेक्टरी ९ किलो बियाणे वापरण्याची शिफारस करण्यात येते.
२) खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी		
२४.	२००६-०७	अश्वगंधाच्या मुळ्यांचे व अल्कोलाईडसचे जास्त उत्पादन तसेच आर्थिक उत्पन्न मिळण्याकरीता प्रति हेक्टरी ५ टन शेणखत देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
कस्तुरभेंडी		
२) खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी		
२५.	२००२-०३	कस्तुरभेंडीचे जास्त उत्पादन व आर्थिक उत्पन्न मिळण्याकरीता हेक्टरी ७५ किलो नत्र व ५० किलो स्फुरद देण्याची शिफारस करण्यात येते. संपुर्ण स्फुरद व अर्धी नत्राची मात्रा पेरणीच्या वेळेला व उर्वरित अर्धी नत्राची मात्रा ४५ दिवसानंतर देण्यात यावी.
पानपिंपळी		
२) खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारशी		
२६.	२०१३-१४	पानपिंपळीच्या अधिक पिंपळ उत्पादन व आर्थिक मोबदला मिळण्यासाठी प्रती

			हेक्टरी शेणखत २० टन लागवडीपूर्वी व १०० : ५० : ५० किलो नत्र, स्फुरद व पालाश (नत्र तीनवेळा विभागून) देण्याची शिफारस करण्यात येते.
	कोरफड		
	१)	लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारशी	
२७.		२०१३-१४	कोरफडीच्या पानाचे अधिक उत्पादन व आर्थिक मोबदला मिळण्यासाठी कोरफडीची लागवड ६० × ३० सेंमी अंतरावर करून प्रती हेक्अरी २.५ टन गांडूळ खत देण्याची शिफारस करण्यात येते.